

Masarykova univerzita v Brně

Filozofická fakulta

Ústav evropské etnologie

Barbora Kratochvilová

Textilní materiály a výzdobné techniky
seminární práce

**Proměna svátečního oděvu ve třech generacích jedné
rodiny**

Vedoucí práce: Petra Mertová

2.2. 2008

Proměna svátečního oděvu ve třech generacích jedné rodiny

Při srovnávání svátečního oděvu v rámci tří generací jedné rodiny jsem se zaměřila na slavnostní příležitosti křtu, prvního svatého přijímání a svatby. Jako objekty srovnávání jsem si vybrala babičku, matku a mě. Svatební šaty budu popisovat pouze v případě babičky a matky.

Ludmila Zdražilová (rozená Březovská) se narodila v roce 1933 v Tršicích u Přerova. Ze vzpomínek se poměrně podrobně dozvídáme, jak oděv k těmto příležitostem vnímala a jak si jej pamatuje. Ke křtu byla oděna do slavnostní košilky, která byla z bavlny, vpředu vyzdobená nabíráním a kanýrky, které byly našity na bavlněném základě. Košilka měla dlouhé rukávky a vzadu byla na zavazování. Čepička byla vyzdobena stejně jako křestní košilka. Tvořily ji dvě vrstvy, horní byla zdobená a spodní z bavlny jednoduchá přímo na hlavičku. Dítě bylo zabaleno do peřinky s kanýry. Celý komplet měl bílou barvu a toto slavnostní oblečení se dědilo z jednoho potomka na druhého.

Na první svatě přijímání se prý všechna děvčátka těšila, byla to pro ně velká událost při které se mohli slavnostně obléci. Babička měla při této příležitosti oblečeny bílé šaty s dlouhým rukávem, bez výstřihu u krku a sukně byla po kolena. Šaty zdělila po o dva roky starší sestře. Na hlavě měla půjčený závoj, který byl dlouhý až po boky. Šaty nechali šít u vesnické švadleny, protože prý byly levné a v Tršicích jich bylo několik. Na omak byly příjemné, ale materiál si nepamatuje. V těchto šatech chodila ještě nějakou dobu na nedělní mše svaté, což bylo tamním zvykem. Na nohách měla bílé podkolenky a černé kožené boty, protože bílé nesehnali. Její první svatě přijímání se uskutečnilo v době druhé světové války.

Vdávala se v roce 1957 v kostele v Tršicích a na sobě měla bílé dlouhé šaty s dlouhým rukávem a ke krku. Kde byl tvarovaný nepatrný stojáček. Horní část byla až k pasu tvarována podle těla a rukávy byly zúžené k zápěstí. Přední část byla zdobena zapínáním na knoflíky, které byly bílé a poměrně velkých rozměrů. Sukně byla od pasu rozšířená, ale bez volánů. Šaty byly ušity ze vzorovaného mírně průsvitného umělého hedvábí, proto měla pod šaty oblečenou bílou spodničku z prádlového hedvábí, tzv. laváblu. Závoj tvořil na hlavě jakýsi klobouček ze sešití do tvaru kvíteček a byl dlouhý až k bokům, od hlavy už látka splývala přes ramena volně

bez jakéhokoli zdobení sešíváním. Při samotném obřadu se dával nad hlavu nevěsty i ženicha věneček z myrty. Kytici obstarával ženich a byla z bílých kal. K bílému oděvu měla také bílé střevíce, které byly ručně šité. Podle babičky vypadaly jako krajka, protože byly prolamované a částečně byl vidět nárt, byly na plném podpatku s páskem kolem pat a bez plné špičky. Při svatbě na sobě neměla žádné šperky, protože na ně nebyla zvyklá. Snubní prsteny dostali na potvrzení o tom, že budou mít sňatek.

Babička si šaty nechávala šít opět u vesnické švadleny, ale vše bylo podle jejího přání, též látku si vybírala sama, proto byla se svými šaty spokojená. Materiál i střih byly příjemné a pohodlné.

Její dcera a moje matka Eliška Kratochvilová (roz. Zdražilová) se narodila v roce 1960. Křtiny měla asi měsíc po narození. Na sobě měla novou košilku s ozdobným límečkem, který byl dekorován řasením a výšivkou. Přes košilku měla oblečené nové dupačky a bavlněný kabátek. Celý komplet byl opět v bílé barvě. Na hlavičce měla bílou bavlněnou čepičku a přes ni jí oblékli ještě vlněnou pletenou zimní čepičku, obě byly zavázány pod bradou. Dítě bylo zavinuto v povijanu, který byl zdoben třemi řadami krajkových kanýrů. Kanýry se škrobily a řasily, aby byly souměrné a tedy dostatečně reprezentativní.

K prvnímu svatému přijímání byla oblečena do bílých silonových šatů s balonovými rukávy. Šaty sahaly po kolena a měly nabíranou sukni. Zdobení a materiál z něhož byly zhotoveny si matka nepamatuje. K této události měla nový sestřih vlasů, který se jí vůbec nelíbil. Na hlavě měla věneček skládající se z umělých květin a myrty. Křestní svíci zdobila umělá kytička a myrta. K šatům měla obuté bílé střevíce. Na tuto příležitost se těšila také z důvodu, že bude moci obléknout šaty, které byly podle jejího názoru velmi krásné.

Matka se vdávala na podzim roku 1985 v bílých šatech ke krku s dlouhými rukávy nabranými u zápěstí do manžety a sukni mírně rozšířenou, která se řasila v půli stehů a u lýtek, délka sukne končila u kotníků. Oblast hrudníku zdobil kanýr a další ozdobou šatů byl také závoj, který dosahoval délky do půli zad. Závoj tvořil kolem obličeje spirálky a na temeni hlavy věneček z umělých kvíteček. Pod závojem měla vlasy rozpuštěné. Na nohou měla střevíce bílé barvy s černými puntíky a s volnou patou. Na krku měla stříbrný řetízek s přívěskem. Šaty i závoj zdědila po starší sestře a zdály se jí nevkusné a staromódní, líbila se jí jen kytičky z gerber. Takto oděná byla na svatbu v kostele, ale ještě o dva týdny dříve se vdávala na

radnici, kde byla oblečena jinak. Na sobě měla světle modré šaty v délce pod kolena. Zdobeny byly žabičkováním na hrudi a páskem, který byl vytvořen z copánku stejné látky jako šaty. Rukávy zvýrazňovalo nabírání a byly ukončeny manžetou. Šaty byly zhotoveny z krymplenu. Při obou příležitostech měla stejný účes i boty. Při obřadu na radnici jí nezáleželo na tom, co má na sobě, protože ho brala jako povinnost.

Křtiny jsem měla měsíc po narození, tedy v lednu roku 1987. Byla jsem oděna podobně jako má matka při svých křtinách, tedy do bílé košilky se zapínáním na zádech a ozdobným límečkem, v dupačkách, svetříku a dvou čepičkách. Zabalena jsem byla v povijanu, který byl ozdoben krajkami, jež byly opět naškrobeny. Přes povijan rodiče přehodili ještě teplou deku, protože byly velké mrazy. Jako první generace naší rodiny jsem měla při křtu křestní roušku, kterou bylo povoleno používat nedlouho před mým narozením. Je to rouška bílé barvy, která je ozdobena výšivkou nebo potiskem.

Na první svaté přijímání mi šaty šila matka podle stříhu z časopisu. Šaty mi sahaly ke kolenům, sukně se skládala se dvou vrstev látky, což tvořilo dva kanýry. V pase byly nabrány do gumy. Horní část splývala na těle a byla ozdobena krajkou, která byla našita od ramen až do pasu ve tvaru písmena V, stejným způsobem byla přišita i v oblasti zad. Nad krajkou byla na hrudi našita mašle vytvořená ze stejné látky jako celé šaty. Rukávy byly krátké, na ramenech nabírané a ve dvou třetinách délky stáhlé do gumičky, což tvořilo malý kanýr. Kvůli chladu jsem měla přes šaty oblečený bílý, ručně pletený propínací svetřík. Vlasy mi zdobila jedna sponka nad uchem, do které byla připnuta také jedna malá umělá květina. Na nohou jsem měla bílé silonové punčocháče, bílé ponožky a růžovo-bílé sandály. Ze šatů jsem byla nadšená a byly mi velice příjemné. Kvůli chladu jsem měla při obřadu na sobě ještě bílý propínací svetr.

U příležitosti křtu jsme byly všechny tři oblečeny velice podobně, jen výzdoba byla poněkud jiná, a to podle aktuální módy. Je tedy jasně vidět, že se opakují totožné oděvní součástky, jako je ozdobná křestní košilka, zdobené čepičky a povijan nebo též peřinka. Zvláštností může být, že křestní rouška byla přítomna až při mém křtu.

U šatů k prvnímu svatému přijímání se odráží vkus a movitost rodiny, ale v každém případě je viditelná snaha o reprezentativnost. Ve své podstatě se sobě po tyto tři generace podobají. Odlišností je závoj, který měla babička, což bylo tehdy

běžné. Také můžeme pozorovat, že na příležitost obléknout si tyto šaty jsme se všechny tři těšily, ale ke svatebním šatům přihlížela babička i matka už kritičtěji.

Je zřejmé, že se v těchto oděvech odráží fakt, že se křest, první svaté přijímání i svatba konaly v městském prostředí a to tak, že není ani v jednom případě přítomná speciální oděvní součástka například pozůstatek po kroji, které můžeme pozorovat v jiných oblastech.